

Micsoda éjszaka

»Latyi-film lesz — mondta egy ismerősünk — gyertek velünk röhhögni!« Megvallom, nem Latabár kedvéért mentünk el a bemutatóra. Mindig tiszteltem ezt a kitűnő színészt, akít Reinhardt szárnyai alatt, komoly szerepkörben ismertem meg, s akinek fanyar játékosságát, komikai vénáját nem lehet eléggé nagyra becsülni. Egy ideje azonban már nemcsak sajnálkozással, de némi ingerültséggel láttam az országos méretűvé tágult »latyizás« egyre üresebb, s egyre színvonalatlanabb dívatját. Ismerősünk szerencsére csalódott: a filmen nem a tegnapi bohóc sütötte el ezredszer is hatásos patronjait, hanem a tegnapelőtt nagy színésze lépett elénk, éretten, meleg emberséggel, s az eszköztelen egyszerűséggel győző komoly színművészet, teljes vértetében. A hatás, amit játéka kiváltott, nem röhhögésben, hanem a könnyebbülő kedélyből újra meg újra felszakadó nevetésben jutott kifejezésre. A filmre nem a nevetőizmok görcsös fáradságával, hanem a meghatott szív csendes derűjével emlékezünk vissza.

Egy másik ismerősöm így foglalta össze az egész produkcióról való véleményét: »a maga nemében egész jó«. Ezt az olyan emberek fölényével mondta, akik szeretnek nevetni, de

egy kicsit le is nézik mulattatóikat. Soha nem gondolkozott azon, hogy milyen nehéz »a maga nemében« jót hozni létre. A Micsoda éjszaka magyar filmvígjáték. A »maga nemében« történő jellemzéshez mindhárom minősége hozzátartozik. Mindhárom minőségében elismerés illeti. Hosszú idő óta először láttunk magyar filmvígjátékot, amelynek pergése közben egyszer sem kellett ízléstelenségen, rikító hatásvadászaton, bántó trükkök láttán fel-szisszennünk. Ez persze még nem elég a dicsőségre, de figyelemre méltó erény. A »maga nemében« jó a produkció azáltal is, hogy igazán mozi. Képből, mozgásból, hangból a műfaj szabályai szerint van felépítve. Végül: vígjáték. Egyértelműen a vidámságot szolgálja, játékosan és derűsen, egyformán távol a nagyképűségtől és a röhögtetéstől. Nem remekmű, de olyan film, amilyenre szükség van. A magyar filmvígjáték járható útja tűnik fel benne újra. S ez különösképpen figyelemre méltó.

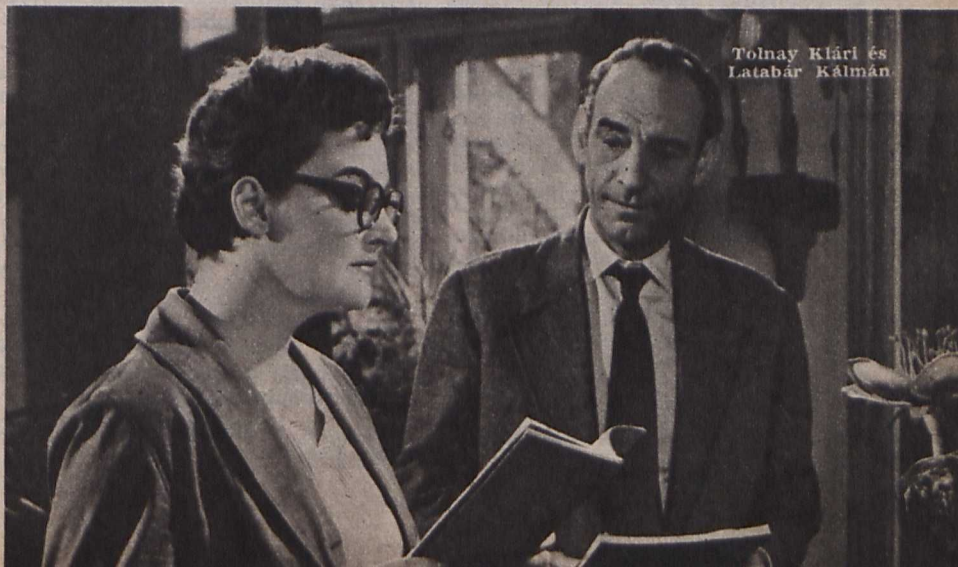
A film készítőinek van bátorságuk a valóság játékos feloldására, s a játéknak a hétköznapi valósághoz kötésére. Van arányérzékük, amelyel általában megtalálják az egyensúlyt mozgalmas »hecc« és csendes bensőség, megborzongató

izgalom és elgondolkasztató szemlélődés, nevetető helyzetkómikum és mélyebb érzelmi hatások között. Hadd világítsam meg ezt a film tán legsikerkültebb jelenetével.

Törös tanár úr, aki kiábrándult az emberekből, s az élet ironikus fordulatai során mégis mindent kockára vetve küzd azért, hogy egy halálos veszedelemben levő gyerek számára megszerezze a szükséges, ritka orvosságot, maga jut halálos veszélybe: banditák kezébe kerül. A helyzet úgy alakul, hogy a banditáknak nincs más választásuk: el kell tenniük láb alól a meghatóan naiv hőssé magasodott kisembert, aki mindent tud róluk. A vacogtató hajnali derengésben vesztőhelyére rángatják-taszigálják. Ott áll már egy elhagyatott híd alatti mélyedésben, s ráemelődik a gyilkos revolver, amikor az egyik gonosztevő lesajnálja róla rendes kabátját. Miközben a levetett kabát felrepül a gödör szélén álló banditához, megszólal a rendőrszirena, s a gyilkosok rohanvást olajra lépnek. A csodálkozva magára ocsúdó tanár úr pillantása a földre esik, ahol az apró bokrok közt egy kis tisztáson ott keringőzik az a szírelázó játékautó, amelyet egy titkos találkahely tulajdonosnője szózott az orvoságért még ilyen tilalmas helyekre is elmerészkedő derék emberre. A jelenet meg-megrekedő mozgatása, hideglelősen kietlen megvilágítása, lábdobogásból, szaggatott vitából, nyers parancsszavakból felépített

hanghatása, arcokat, gesztusokat fokozódó feszültséggel felvillanó színesi játéka, s az egész kinos, hátborzongatóvá fokozott helyzetnek tündérien játékos feloldása: a filmrendezői kompozíciónak, valóság és játék jó arányú vegyítésének is kitűnő példája.

Persze a film realizmusának és jékosságának vannak határai és veszélyei is. Hadd mondjak erre is egy-egy példát. A történet álmossal kezdődik: a titkoltan szerelmes és ridegségében mégis népszerűsége vágyó tanár úr ünneplő diákok sorfala közt esküvőre, s aztán az ovációban kitűnő lakótársak serege előtt otthonába viszi kartársnőjét. Az álom képei — sajnos — ugyanolyan kemény, éles realitással rajzolódnak a néző érzékeibe, mint az azonos szintéren és szereplőkkel lejátszódó valóságos cselekmény nyitánya. A beszótt irreális elemek (például a megelevenedett szertári medve, a dzsesszesített Szerelmi álmokat személyesen zongorázó, ősz Liszt Ferenc, vagy a menyasszonyi fátylonon a boldogság révébe felszálló frakkos völgegy) nem az álom, hanem az egykori burleszkek hangulatát hozzák létre, s az álmából ébredt tanár úr mellett nem meglepettnek, hanem becsapottnak érzi magát a néző. A filmet záró s »a maga nemében« egyébként jól felépített üldözési jelenet viszont néhány szakaszában (különösen az ingó kéményseprőpadlón s a fürdőszobás lakásban lejátszódó jelenetekben) túlsá-

Tolnay Klári és
Latabár Kálmán

gosan is valószínűlenné, némileg öncélúan groteszk játékká foszlik.

Hasonló veszélyeket nem sikerült mindig elkerülni a film humánus, érzelmi anyagának alakítása közben sem. A cselekmény bonyolítása azért is valószerű, mert az összekötő, mint kifejtettebben vissza-visszatérő motívumok egész hálózata szövi át, de azért is, mert a szereplők hangsúlyozottan mindennapi, valóságos emberek; a tetteikben itt-ott előforduló bakugrásokot is indokolni kívánja a szenvedély, a szükségszerűség, vagy a véletlen logikája. Eppen ezért érzi az ember riktónak, túlságosan is »női szeszély«-nek a szerelmes tanárnő gesztusát, amellyel — egy rosszmájú diák híradásán felháborodva — az igazolást kérő rendőr előtt megtagadva őt, a vízben hágja szerelmét, aki pedig helyette vállalkozott az éjszakai kirándulásra. A film készítői itt egy hatásos jelenet kedvéért kockára tették a női főszereplő valószerűnek mintázott, s rokonszenvesnek szánt jellemét. Egy másik esetben a mű mondanivalójának hitelét ingatja meg egy túlságosan is ötletre hegyezett jelenet: a kivégzésre hurcolt tanár a brigantiknak mondja el nagy felfedezését, hogy »az emberek jók!« A főalak kedves felszégességét az együgyűség, a mondanivaló érzésszerű teltségét az érzélgősség felé taszítja az ilyesmi.

Míndezzel csak arra szeretnék azonban utalni, hogy milyen »nehéz a könnyű«, hogy milyen biztos egyensúlyérzék, fegyelem és izlés kell ahhoz, hogy a filmben összepárosított s egymással sokszor igen hangosan összefeleselő elemeket lehessen tartani. A film írói és rendezői: *Boldizsár Iván, Illés Sándor* és *Révész György* megállták a próbát. Ismétlem: rátaláltak a magyar filmvígjáték járható útjára. Akkor nyerték meg talán legfontosabb csatájukat, amikor a szereplőket nemcsak összeválogatták, de össze is hangolták. Hogy *Latabár Kálmán* igaz, nagy képességeihez méltó szerepre kötelezte, a rendezőnek külön kiemelkedő érdeme. A film azt bizonyítja, hogy a többi szerepre is tudott vagy mert megfelelő színészt találni,

vagy ha kellett, nevelni. Sajnálni való, hogy *Tolnay Klárinak* a film leghalványabb, nagyon is közhelyszzerű szerepe jutott. Minden kedveségével és színészi tudásával sem tudott a széthulló részletekből igazi egységet formálni; az alak csak epizódjaiban él. *Ruttkai Éva* kisterjedelmű mellékszerepéből nagy alakítást formált: kis kokottja nemcsak különös, virágszerű székszeplijével, hanem érzelmi erejével, indulatváltozásainak hitelességével is elbűvöl. Kitűnően idomul a »forradásos képi Villi« nem könnyű szerepéhez *Horváth Tivadar*. Ismétlem: az együttes tagjai: *Ascher Oszkár, Bárdi György, Fónay Márta, Gáti József, Kazal László, Mádi-Szabó Gábor, Misoga László, Peti Sándor, Szabó Ernő* s a többiek is, a kedves és friss természetességgel rosszkodó, lelkesülő, verekedő s életet mentő fiúkkal együtt, mind jól megállták helyüket s együttest alkottak. Dicséret illeti a fényképezést, *Forgács Ottó*t is; kiegyensúlyozott — talán túlságosan is higgadt — munkájával nagyon is hozzájárult a film egységes jó hatásához. Ugyanezt lehet mondani *Bágya János* diszkrét, a cselekményt simulékonyan aláfestő zenéjéről.

Végül hadd idézzek még egy harmadik hangot a közvéleményből. »Bombasiker lesz«, — mondotta egy harmadik ismerősöm. Remélem és kívánom is, hogy így legyen. Csak el ne rontsa — mint már annyiszor — a jó kezdeményezést. *Révész György*-nek nem első sikeres filmje ez. Az újabb sikert azonban inkább ötletességével, izlésével, mesterségbeli tudásával, bátor vállalkozó kedvével érte el. Hogy van képessége és érzéke a rendezői munka elkönyvódásához is, megmutatta az Éjfélikor egyes részleteiben. Most inkább a bravúrt kereszte, s ezért nemegyszer megelégedett a felszínesebb megoldással. Félreértés ne essék: nem komorságra szeretném biztatni. Inkább arra, hogy merészebben álmoldják. Szívből örülnek, ha következő filmjében megtalálná a mélység ragyogását, azt a fényt, amely a nagy vízek s a tiszta ég öléről sugárzik elő.

KERESZTURY DEZSO